

PRIKAZI, RECENZIJE

João Vale de ALMEIDA

**THE DIVORCE OF NATIONS:
A DIPLOMAT'S INSIDE VIEW ON
THE GLOBAL ORDER COLLAPSES**

Flint Books, London, 2025,

264 strani, 18,99 GBP

(ISBN: 978-1803997674)

Knjiga, ki je izšla pri založbi Flint v Združenem kraljestvu (ZK) v začetku aprila 2025, je prvenec portugalskega zgodovinarja in novinarja z več kot štirimi desetletji izkušenj v Evropski komisiji in evropski diplomaciji. João Vale de Almeida nam iz prve vrste in svojih izkušenj postreže s paletto ključnih zunanjepolitičnih dogodkov ter njihovih zakulisja novega stoletja. Prav tako nam oriše značilnosti posameznih oseb, ki so krojile in obvladovale mednarodne odnose v temu obdobju ter prispevale k razmeram, ki so države in mednarodno skupnost – vede ali nevede – privedle na prag ločitve (med njimi in znotraj njih), in s tem v eno najnevarnejših geopolitičnih obdobj po drugi svetovni vojni.

Avtorjeva diplomatska kariera je impresivna, sega od različnih službovanj v Evropski komisiji v Bruslju, vključno z vodenjem kabineta predsednika Evropske komisije Joséja Manuela Barrosa v prvem mandatu in funkcijo njegovega osebnega odposlanca (šerpe) za G8 in G20, do predstavljanja EU v Washingtonu, New Yorku in Londonu.

Delo ni znanstvena publikacija, temveč nabor avtorjevih izkušenj in osebnih pogledov na velike dogodke in svet moderne diplomacije ter poskus njihove kontekstualizacije v sodobno

realnost in perspektivo aktualne globalne krajine. Kot sam priznava, gre za subjektivni prikaz, saj je na oceno preteklih situacij zagotovo vplivala današnja osebna refleksija in tisto, kar se je vmes zgodilo. Njegovi spomini so tako dobrodošel zapis za dopolnitev bolj podrobnih zgodovinskih in znanstvenih ocen tega obdobja, ki bodo še sledile.

Knjiga nas, ne nujno v striktnem kronološkem pregledu, spomni ter bolj ali manj podrobno popelje skozi ključne geopolitične trenutke zadnjih desetletij, ki jih je Vale de Almeida doživljal in spremljal od blizu, pri nekaterih sodeloval in jih aktivno soustvarjal. Razjasnjuje nam trende razvoja na globalni in nacionalni ravni, kot jih vidi avtor, ki so se začeli že mnogo prej in poglobljali vrzel med tem, kako države in njihovi ljudje dojemajo svet in kako bi želeli videti, da se razvija v prihodnje. Meje med domačo in zunanjo politiko so vedno bolj zabrisane.

Teroristični napad na ZDA 11. septembra 2001 je za vedno spremenil svet in od takrat nič več ni tako, kot je bilo prej. Natančno tri mesece zatem je dokaj neopazno Kitajska postala polnopravna članica Svetovne trgovinske organizacije, kar je sprožilo hiperglobalizacijo v državi in razvijajočem se svetu ter hkrati ustvarilo nova žarišča revščine in neenakosti v razvitem svetu. V razmaku le nekaj tednov smo bili leta 2008 priča ruski invaziji na Gruzijo, ki predstavlja najzgodnejšo kršitev načela ozemelske celovitosti držav po hladni vojni, in propadu banke Lehman Brothers v ZDA, ki je pomenil začetek največje finančno-gospodarske

krize in svetovne recesije, ki je sledila. Prav tako v razponu nekaj mesecev so leta 2016 britanski volivci sledili nasvetu tistih, ki so menili, da je odhod z največjega prostotrgovinskega trga in ločitev od najboljšega partnerja rešitev za globoko zakoreninjene težave z identiteto in prevzem nadzora nad svojimi mejami, ameriški volivci pa so za svojega 45. predsednika (nepričakovano) izvolili Donalda Trumpa. Z obema dogodkoma je populizem dobil svoje mesto v politični hiši slavnih, začelo pa se je tudi obdobje pospešenega ločevanja med državami in znotraj držav. Le malo po največji pandemiji sodobnega časa in popolnem zaprtju držav, ko so se gospodarstva komaj postavljala nazaj na noge, je Putin 24. februarja 2022 brutalno in brezkompromisno napadel Ukrajino. S tem se je dokončno razblinilo še zadnje upanje o dobronamernosti njegovega režima.

Veleposlanik Vale de Almeida spomni, da je bilo na vsakem od več kot desetih srečanj Barrosa s Putinom mogoče opazovati temen značaj ruskega predsednika, globoke zamere in travme zaradi propada Sovjetske zveze, ki so z leti postajale še globlje in bolj črne. Putin je bil razočaran nad ameriško reakcijo po masakru v Beslanu 2004. Izvolitev ukrajinskega predsednika Juščenko istega leta je še poglobila zamero do Američanov in Evropejcev. Zahod ni prepoznal njegovega svarila na Münchenski varnostni konferenci leta 2007 in si je ob ruski invaziji na Gruzijo avgusta 2008 še vedno zatiskal oči. S priključitvijo Krima leta 2014 je prišlo do izključitve Rusije iz skupine G8 in začetka dokončne ločitve Rusije in evroatlantske skupnosti. Kolektivni

neuspeh Zahoda, da bi se prej soočil z Rusijo, je bil strateška napaka, nedvomno največja v tem, kar se je izkazalo kot buren in temen zasak stoletja.

Izbrano, a zelo neposredno, so predstavljeni značaji še nekaterih drugih voditeljev in karizmatičnih sopotnikov z diplomatskega parketa, ki so od preloma tisočletja zaznamovali mednarodno skupnost in jih je avtor srečeval pri svojem delu. Kemija in medosebna naklonjenost (ali njeno pomanjkanje) med svetovnimi voditelji, kot tudi veleposlaniki, sta bistveni za hitro reševanje kriz, ki imajo potencial globalnih pretresov, naklonjenost pa dodatno spodbudi vzpostavljanje zaupanja med državami in solidarnosti v okviru EU.

Nikjer se to ni pokazalo bolj očitno kot pri urejanju ločitvenega postopka po nepričakovanem odhodu ZK iz EU. Boleč razhod med ZK in sedemindvajsetimi članicami EU je najbolj poglobljeno poglavje knjige, saj ga je avtor doživljal od blizu, neposredno v prostorih v središču Londona, kjer je bil nekoč sedež Konservativne stranke. Tam, na Trgu Smith, je namreč po brexitu našla svoj dom Delegacija EU v ZK, ki jo je kot prvi veleposlanik od 31. januarja 2020 do novembra 2022 vodil prav Vale de Almeida.

Ločitev, do katere je lahko prišlo na podlagi 50. člena Pogodbe o EU in opredeljuje postopek prostovoljnega in enostranskega izstopa iz EU, je paradoksalno spisal britanski diplomat lord Kerr. Predstavljala je travmo s številnimi negativnimi posledicami za obe strani, nekoč tesno povezani s človeškimi, političnimi, gospodarskimi in regulativnimi »skupnimi dobrinami«. London se je s predsednikom vla-

de Johnsonom in njegovimi bližnjimi sodelavci odločil za posebej naporen razhod, ki sta ga dodatno otežili pandemija in turbulentna notranjepolitična situacija v državi. Brexita ni mogoče razumeti brez podrobnega razumevanja zgodovinskega odnosa ZK do včlanjevanja v EU in njegovega bivanja v Uniji.

Delegacija EU je sprva delovala v nenaklonjenem okolju, ki je šele po več kot letu dopustilo ustrezno akreditacijo vodje misije in predajo poverilnih pisem veleposlanika kraljici Elizabeti II. Vale de Almeida pravi, da za vodenje misije ni dobil specifičnih navodil ter da so se pretekle izkušnje in podpora skupine veleposlanikov držav članic EU, ki so bili akreditirani pri Dvoru Svetega Jakoba, izkazale kot neprecenljive. Brexit je okrepil enotnost sedemindvajseterice v odnosu do ZK in Britancem ni prinesel niti ene od obljubljenih koristi.

Urejanje ločitvenega odnosa in bolj konstruktivno sodelovanje je bilo oteženo in naporno zaradi nasprotovanja unionistov izvajanju Severnoirskega protokola, ki naj bi zagotavljal, da na Severnem Irskem ne bo trde meje, ter več poskusov vlade v Londonu, kako se z enostranskimi ukrepi izogniti sprejetim dogovorom in kršiti mednarodne obveznosti države. Medsebojno zaupanje je bilo podrto in k njegovi krepitvi ni posebej prispevala niti hitro popravljena nepredvidnost Evropske komisije pri komunikaciji o distribuciji cepiv ob začetku cepljenja zoper covid-19. Brexit je posebej prizadel državljane držav članic EU, ki so takrat živeli v državi. Ena od pomembnejših nalog veleposla-

nika Valeja de Almeide je bila tudi skrb za teh šest milijonov ljudi.

Avtor v knjigi ne ponuja niti brutalne odkritosti niti aristokratske vzvišenosti, ko predstavlja, kako se lahko svet in EU (njegov delodajalec) upreta in obrneta trend globalne ločitve. Namesto tega kot zaveden državljani EU, ki verjame v pomen in trdnost evropskega projekta ter se noče vdati obupu, teži k iskrenosti, izpostavi potrebne korake, ki so izziv in priložnost za EU na področju politike, vladovanja, gospodarstva, zunanjih odnosov in varnosti. Pri tem izstopajo odločnost in iznajdljivost, manj samovšečnosti in več samozvesti, manj naivnosti in več realizma, manj arogance in več tolerance in pragmatizma. Izpostavljena je previdnost, da se preprečijo škodljive posledice na področju trgovine, da se pospeši tehnološki razvoj ter oblikuje skupna regulativa z zavezniki, vključno z bolj povezanim in osredotočenim sodelovanjem partnerjev. Spodbujena je odprta interakcija z razvijajočim se svetom ter izgradnja sistema, ki bo racionalen, manj ideološki, dovolj transakcijski in kooperativen, pri čemer vsak od akterjev prevzame del skupne odgovornosti. Njegov pogled na globalni svet je seveda zahodnocentrični in evroatlantski, a to je okolje, iz katerega avtor izhaja. Nostalgija je lahko zapeljiva lažnivka in zgodovina se redko – ali nikoli – ne ponovi. Nismo obsojeni na razdrobljenost in konfrontacijo. Voditi nas morata upanje in vera v človeštvo, ne pesimizem.

Simona LESKOVAR